

Oğuz – türk tarixi: Bəylərbəyi Rəvan xandan İrəvan qala – şəhər yadigarı

Əjdər Tağıoğlu

(əvvəli ötən sayımızda)

Erməni tarixçiləri ilk mənbədə iki türk əhalisinin – biainilərin və azalılardan tarixini "özününküləşdirmək" üçün açıq saxtakarlığa əl atırlar, "Biaini" ölkə adını "Urartu", qala şəhərin "İrpuni" adını uydurma "Erebuni" namında eybəcərləşdirirlər. Səbəb ? Onların uydurmalarına görə, guya "Erebuni" şəhəri 782-ci ildə indiki "Erevan"ın (tarixi adı "İrəvan"dır) yerində inşa edilmişdir." Əksinə, erməni arxeoloqlarının "Erebuni" adıyla saxtalaşdırdıqları "Arın berd" arxeoloji qazıntı rayonu İrəvan şəhərindən neçə kilometr aralı məsafədə yerləşir. Buna baxmayaraq, gəlin şərti qəbul edək ki, tarixdə "Biaini çarlığı" deyil, erməni və ermənipərəst muzdlu siyasət tarixçilərinin dedikləri kimi, "Urartu çarlığı" olmuşdur, onlar da işğal etdikləri Aza ölkəsində "İrpuni" adında yox, "Erebuni" şəhərini tikdirmişlər.

Əvvəla, bir qədər sonra görəcəyik ki, "Urartu" anlamının yunanların "İşkil" (bizim dildə "Səllim itlər") dedikləri (XVI əsr erməni polşalı yepiskop Simeon Lehatsi) babilli əfsanə qəhrəmanı Haykı IX əsrdə eponim qəbul edib "Hay" olan, XIX əsrdə bizim "erməni" (bizim Ata sözumüzdə: "Suya düşmüş itlə, yağışa düşmüş erməni arasında fərq yoxdur") adlandırdığımız millətlə heç bir əlaqəsi yoxdur. İkincisi, başqa sözlə, deyilənlərdən aydın olur ki, nə Biaini çarlığının, nə Arqıştinin işğal etdiyi Aza ölkəsinin, nə də onun bu torpaqda m.ö.VIII əsrdə tikdirdiyi "İrpuni" qala şəhərin qanlı rus süngüsü ilə yazılmış 1828-ci il tarixindən başlayaraq, zaman-zaman başqa ölkələrdən gətirilib, qərbi Azərbaycan torpaqlarında yerləşdirilmiş yarıdilançı ermənilərlə bağlılığı yoxdur. Biainilər də türk tayfalarıdır, azalılar da. Bu baxımdan biainilərin m.ö. VIII əsr işğal tarixindən m.ö.VI əsr süqut tarixinədək Aza ölkəsinin coğrafiyasında marlarla birlikdə yaradılmış zəngin mədəniyyət ümumtürk tarixinin sinkretik – şərqli mədəniyyətidir.

Bəs, bu biainilər tarixən kimlərdirlər?

Onlar m.ö. XI əsrdə Dağlıq Altaydan "Bia" / "Biy" deyilən çayın sahilindən (bu günkü "Biyski vilayəti" böyük bir elin tarixini yaşadır) Böyük Köçlə Kiçik Asiyaya daxil olmuş, Ata yurtdakı çayın adı ilə "Bia" (son zamanlar bəzi ədəbiyyatda məqsədli olaraq "Van" anlamında qeydə alınmışdı) adlandırdıqları gölün sahilində məskunlaşmışlar. Bu cəsur və döyüşkən el "Biaini" ("biainilərin yurdu" anlamını verir) namında m.ö. IX-VI əsrləri əhatə edən 300 illik bir dövrdə qədim Şərqi Qüdrətli çarlığını təşkil etmişdir.

Venesiya mxitaristlərindən gələn saxta ənənəni ilk dəfə silaha çevirən B.B.Piotrovski ermənilərin torpaq iddiasına ideoloji baza yaratmaq məqsədilə ümumtürk tarixinin böyük bir epoxasını təşkil edən "Biaini çarlığı"na heç bir elmi-tarixi maddi sübutla təsdiq edilməyən uydurma "Urartu çarlığı" adlandırır. O, əsasını qoyduğu bu siyasi modellə biainilərin hərbi-inzibati ərazisinə müvəqqəti daxil edilmiş Ön Qafqaz türk tarixini saxta "Urartu tarixi" adı altında "erməniləşdirir."

B.B. Piotrovski görkəmli tarixçi idi. Şübhəsiz, o, gözəl başa düşürdü ki, elmi tarix "Urartu" adında toponim tanımır. Ancaq onun bədbəxtliyi onda idi ki, o, yəhudi kökündə törətdiyi erməni nəsl səcərəsi (o, Ermitajın ona qədər Baş Direktoru olmuş, milliyyətçə erməni olan Orbelinin həm tələbəsi, həm də qızının əri idi) ona imkan vermədi sağlam alim vicdanı ilə tarixi həqiqəti olduğu kimi söyləsin.

"Urartu" namı "Bibliya"da İrakın şimalında yerləşən, "Qurani-Kərim"də "Cudi dağ" ("Alçaq təpə") deyilən dağa aiddir. Bu dağa "Bibliya"da "Ararat" da deyilir.

Biaini daş yazılarında heç bir yerdə "Urartu" sözünə rast gəlinmir, hər yerdə ölkə "Biaini" adı ilə tarixləşdirilir. Yuxarıda Arqışti yazılarından gətirdiyimiz nümunələr də bizim fikrimizi təsdiq edir. Buna baxmayaraq, B.B.Piotrovskinin qərbi Azərbaycanda özünün aşkarladığı arxeoloji maddi sübutlar onun əksinə dayansa da, o, Kremlin əlində Azərbaycan türklərinin Ön Qafqaz tarixinə qarşı amansız zəhərli qılıncı idi. Necə deyərlər, onun kəsdiyi başa zaval yox idi. Bu səbəbdən də B.B.Piotrovskinin ortaya atdığı tutar tutmaz hər bir fikir keçmiş Sovetlər Birliyi dövründə bütün xalqların tarixşünaslığında siyasi doqmaya çevrilmiş, aparıcı qırmızı xətti təşkil etmişdi.

Təəssüflər olsun ki, müstəqillik günümüzdə də bəzi Azərbaycan tarixçiləri problemlə əlaqədar danışarkən ümumtürk tarixinin 300 illik epoxası olan "Biaini çarlığı"nın və "İrpuni" qala şəhərin adını çəkməkdən uzaq dayanırlar, düşmənin zəhərli ənənələrinin davamı olan "Urartu çarlığı" və "Erebuni" anlamlarını işlədərkən, onların "tarixi mövcudluğunu" təsdiq edirlər və bununla da qədim Ön Qafqazda Azərbaycan türklərinin tarixini təkrar-təkrar görünməz edirlər.

Bircə nümunə. Professor Cəbi Bəhramov qəzet məqalələrinin birində yazır: "Erebuni bir tarixi abidə kimi ermənilərə deyil, urartulara məxsusdur."

Araşdırmamıza nəticə olaraq deyək ki, B.B.Piotrovski və keçmiş Sovetlər Birliyi dövründə yazılmış tarix kitablarında ilk mənbədə "İrpuni" adı ilə tarixin qan yaddaşına çevrilmiş türk qala şəhərinə ermənipərəstcəsinə istər "Erebuni" desinlər, istərsə də "Erevan" desinlər, fərqi yoxdur, tarix tarixliyində qalır. Belə ki tarixdə ilk dəfə Vahid Azərbaycan dövlətini yaratmış Şah İsmayıl Xətai Ön Qafqazın hüdudlarını qorumaq məqsədilə onun qərbində mühafizə qala şəhəri salmaq qərarına gəlir. Məşhur türk səyyahı Övliya Çələbi bu barədə yazır: "915-ci ildə (1509 – 10 -cu illərdə) İran torpağının şahı İsmayıl Şah öz vəziri Rəvanqulu xana əmr etdi ki, həmin yerdə qala tikdirsin. O, Zəngi çayının sahilində yeddi ilə qala tikdirdi, ona öz adını verdi – "Rəvan." Bu fakt sübut edir ki, Oğuz Albaniyasının qərb ərazisində babamız Rəvan xanın şərəfli adına ucaldılan, rus işğal tarixini nəslərimizə nişan verən İrəvan şəhəri Azərbaycan türklərinin danılmaz qədim tarixidir. Bundan başqa, Rəvan xanın aşağıda nümunə gətirəcəyimiz Şah İsmayıl yazdığı məktubda həmin ərazini "Oğuz-türk diyarı" adlandırması da göstərir ki, Ön Qafqaz Oğuz Albaniyasının qədim tarixi siyasi-inzibati coğrafiyası XVI əsrdə də rəsmi dövlət sənədlərində də qeyddə olmuşdur.

Tarixin bu çağında ermənilərin mövsümi iş üçün Oğuz-türk torpaqlarına ailə şəkilində sızdıqlarını, türklərin qapılarında ağır və çirkin günəməz işlə çətin yaşayış tərzini keçirdiklərini, qız-gəlin namusunu hərraca qoymaqla ayrı-ayrı kəndlərimizin ətrafında tədricən yerləşdiklərini Rəvan (daha sonralar "İrəvan") şəhərinin qalabəyi və Çuxur – Səəd bəylərbəyi Rəvanqulu xanın oktyabr 1519-cu ildə Şah İsmayıl Xətaiyə yazdığı məktubun tarixən ermənilərin Ön Qafqazla hansı şəkildə təmasda (əlaqələrdən danışmağa dəyməz) olduqlarını sübut edən rəsmi dövlət sənədi kimi, tarix və tarixilik baxımından müstəsna elmi dəyəri əvəzsizdir.

Rəvan xan Vahid Azərbaycan dövlətinin banisi şöhrətli şah babamız Şah İsmayıl Xətaiyə yazırdı: "Ulu şahim ! Tanrı Heydər Səfiyə qəni-qəni rəhmət eləsin. Sən nökr bəndəni bu Oğuz – türk diyarına bəylərbəyi təyin edərkən, adamlar içrə Çahmərđan Həzrət Əli kimi ədalətsevər olmağı, mömünlərlə imamımız Hüseyn kimi insanpərvər davranmağı dönə-dönə tövsiyə etmişən. Mən qulluq həddimi heç zaman aşmamışam. Lakin son illər müşahidələrimə görə, əhalinin bir qismi, yəni Beynənnəhreyndən (İkiçayarasından – Ə.T.) Van gölü sahillərinə, oradan da beş-beş, on-on Qafa, bizim torpaqlara gələn ermənilər, sazişdəkilər kimi, kəsəbkarlıqla, bəna və dülgərliklə güzəran sürüb farağət oturmaqdansa, tabeliyimdəki torpaqlarda yerləşmə vurnuxmalarına başlamış, geniş oturaq həyat iddialarına qapılmışlar. İndi Ağkilsə kəndində əyləşən dünya ermənilərinin katolikosu II Qriqori zunnarına xas olmayan fəaliyyəti ilə və təxribatçılıq əməlləri ilə idarəmizi müşkülə məruz qoyub. Katolikos erməni dini mərkəzinə vəqf sərmayəsi hesabına öz soydaşlarının türk kəndləri kənarında iki-üç ailə olmaqla oturaq məskunlaşmasını maliyyələşdirir, onlara ufacıq kilsələr tikdirir, beləliklə, bu tayfanın Qafda qədim mövcudluğu təsəvvürü yaradılır ki, bunlar istiqbalda nəsillərimizə baş ağrısı verə biləcək fəsadlar törənməsinə zəmin yarada bilər. İndi zikr olunan ərazidə elə bir kəndimiz, obamız qalmayıb ki, orada üç yad ailə işığı yanmasın. İsmətsizlik əxlaqına qurşanmış hayk qız-gəlinləri türk dəliqanlı cavanlarına sırımğağa can atır, qədim peşəliklə köüllər ovundurur, Oğuzlara ərə getməyə, başqa sölə, mülkümüzə, malımıza şərik çıxmağa çalışır, siyasətdə sakit təcavüz adlanan cinayətlər törədirlər. Qarışiq nigahların vüsəti məni qorxudur, şahım. Mənə səlahiyyət ver, cəmi on beş min gəlməni mövsümi işçilər kimi qısımqısımqı qaytarım vətənin dışarına. Sənin qulun Rəvan xan."

Rusların Qafqazı işğal etdikləri tarixdən meydana çıxan "erməni amili" babamız Rəvan xanın əbəs yerə həyəcan təbili çalmadığını sübut etdi. O, qanımıza erməni qanı qarışdığı ilk nəsil törəməsilə xalqımızın faciə tarixinin başlanğıcı olacağını müdrikcəsinə görürdü.